VOJENSKO - POLITICKÁ ČÁST

VÝZNAM MOMENTU PŘEKVAPENÍ V SOUDOBÉ VÁLCE

Podplukovník Ladislav Soukal

V období po druhé světové válce, zejména však v posledních letech, bylo dosaženo vynikajících výsledků v rozvoji vojenské techniky. V některých odvětvích vojenské techniky mají tyto výsledky přímo zásadní a kvalitativně nový význam.

Použití nových bojových prostředků (atomových, vodíkových, chemických a biologických zbraní) s velkým okruhem účinnosti a ničivosti, prudký rozvoj letectva a bezpilotních prostředků vzdušného napadení, využití nejnovějších výsledků vědy a techniky pro potřeby vedení válek při soustavném a rychlém rozvoji výrobních sil — mají vliv na řadu zásadních a kvalitativních změn v oblasti vojenského umění.

Určení těchto změn, rychlé a pružné prosazování a uskutečňování závěrů z nich vyplývajících vyžaduje novátorský a tvůrčí způsob zkoumání jevů, rozhodné a smělé vypořádání se s šablonou, dogmatismem a kategoriemi myšlení typického pro minulé podmínky.

Sovětská vojenská věda, jejímž základem je vědecká theorie marxismu-leninismu, opírá se o známou thesi o trvale působících činitelích rozhodujících o vítězství ve válce. Marxistická dialektická methoda umožňuje sovětské vojenské vědě správně pochopit a odhalit objektivní jevy a zákonitosti soudobé války, reálně hodnotit ekonomické, morální a vojenské možnosti jak svého státu, tak i protivníka. Přitom však správně hodnotí velký význam i dočasně působících činitelů, zejména činitele překvapení.

Existence nových bojových prostředků je nesporným faktem a s tímto faktem musí být vážně počítáno. »*Fakta,*« učil Lenin, »*jsou-li zkoumána jako celek, v jejich vzájemné souvislosti, jsou věcí nejen ‚tvrdošíjnou' ale i věcí naprosto přesvědčivou. ‚Faktíky' zkoumané bez přihlédnutí k celku, k jejich vzájemné souvislosti, odtržené a libovolně vybrané, jsou pouhou hračkou nebo ještě něčím horším.*«*) Lenin zdůrazňoval, že »*je bezpodmínečně nutné brát nejen jednotlivá fakta, ale souhrn faktů týkajících se zkoumaného problému.*«

Jestliže hodnotíme problémy tímto způsobem, přesvědčíme se, že z faktu existence atomových a vodíkových zbraní vyplývají tak důležité závěry, jak důležitými a mohutnými jsou tyto zbraně.

Atomové a vodíkové zbraně vytvářejí při nenadálém napadení objektivní možnosti pro dosažení rozhodujících úspěchů, zejména v těch případech, jestliže by jich bylo použito proti státům, které by nemohly prokázat potřebný odpor pro svou hospodářskou slabost, nevýhodnost geografického položení, nízkou bojovou pohotovost a připravenost svých ozbrojených sil.

---

*) Lenin, svazek 23, str. 266 (rusky).

Je všeobecně známo, jakou důležitost přikládají někteří američtí vojenští odborní činitelé překvapení ve svých dobyvačných plánech, zejména v souvislosti se zajištěním jeho příslušného efektu atomovými a vodíkovými zbraněmi. Většina cvičení armád Severoatlantického paktu je založena na nenadálém napadení druhé strany. Tak tomu bylo na příklad při provedení velkého leteckého cvičení »Carte Blanche« (ke konci roku 1955), jehož se zúčastnili všichni příslušníci Severoatlantického paktu. Pravé cíle těchto cvičení jsou zpravidla maskovány tím, že prý se musí připravovat k odražení nenadálého napadení Sovětským svazem a zeměmi lidové demokracie.

Zvýšený význam činitele překvapení v našich podmínkách daných situací našeho státu vyžaduje, aby byla této otázce věnována neobyčejná pozornost. Přímé hranice s Německou spolkovou republikou, kde je rychlým tempem prováděna obnova bývalého wehrmachtu, který má mít v dobyvačných plánech západních imperialistů výjimečné postavení, vyžaduje v plném rozsahu pochopit konkrétní situaci a vyvodit z ní správné závěry pro naše ozbrojené síly.

Otázkami překvapení nutno se hlouběji zabývat nejen ve formě nenadálého napadení jednoho státu druhým, ale i formami v strategickém, operačním a taktickém měřítku. To je i cílem této krátké práce.

*

Dosáhnout momentu překvapení vyžaduje provést na bojišti takovou činnost a taková opatření, která nejsou protivníkem očekávána co do času, místa, charakteru ozbrojeného boje a co do rozsahu účastnících se sil a prostředků. Tím je dosahováno dočasné morální a materiální převahy nad protivníkem.

Momentu překvapení může být na příklad dosaženo

— neočekávaným zahájením války,
— neočekávanou silou úderu,
— použitím neočekávaných forem a způsobů boje,
— hromadným použitím nových bojových prostředků atd.

Je známo, jakých úspěchů dosáhla německá fašistická armáda neočekávaným zahájením války v západní Evropě. Též plán války proti Sovětskému svazu spočíval na překvapivém zahájení války.

Zdokonalení vojenské techniky, hromadné použití nových bojových prostředků o mohutné ničivé síle dodává úderu útočníka ohromné síly a možnosti provést tento úder do nebývalé dosud hloubky, což již samo o sobě napomáhá dosáhnout překvapení.

Mohutný úder s překvapením může způsobit v armádách protivníka paniku, může zlomit jeho vůli k odporu, narušit plán činnosti protivníka a ve větší nebo menší míře zbavit ho možnosti klást organisovaný odpor.

Bylo by však nesprávné, kdyby se samému činiteli překvapení připisoval význam základního činitele vítězství. Správný význam činitele překvapení musí být hodnocen v těsné a vzájemné souvislosti s trvale působícími činiteli, kteří rozhodují o výsledku války. Tito činitelé mají i v současných podmínkách mimořádný význam.

Sovětská vojenská věda v žádném případě neignoruje a nepodceňuje

možnosti buržoasních armád a jejich vojenského umění. Jejich reálné možnosti bere plně v úvahu. Vychází nejen ze zkušeností z minulých válek, ale plně drží i krok s duchem doby, s rozvojem vědy a techniky. Sleduje a orientuje se na vše nové, co se ve vojenství projevuje a má perspektivy dalšího rozvoje, a na základě vědeckého zhodnocení provádí správné, všestranně opodstatněné závěry a zevšeobecňování, umožňující úspěšně řešit praktické úkoly při zvyšování obranyschopnosti země.

Je známo, že při napadení německou fašistickou armádou musel Sovětský svaz vyvinout ohromné úsilí, aby v dlouho trvajícím, krutém a vysilujícím zápase plně rozdrtil nepřítele. Překvapení jako záloha německých fašistických armád mohlo být anulováno jedině v průběhu úporného boje železnou pevností Sovětské armády, silou společenského a státního zřízení, jednotou, ukázněností a masovým hrdinstvím sovětského lidu.

U nás se mnohdy dosud setkáváme s nesprávným hodnocením stoupajícího významu činitele překvapení, které má do určité míry svůj původ v chybném hodnocení počátečního období Veliké vlastenecké války Sovětského svazu. Jak známo, německé fašistické armádě následkem některých vojenských Stalinových chyb se podařilo s překvapením napadnout Sovětský svaz. Sovětská armáda i přes svůj hrdinný boj byla přinucena k ústupu. Taková je historická skutečnost. Avšak v mnoha vojenských publikacích pojednávajících o tomto období setkáváme se s pokusy osvětlovat neúspěchy Sovětské armády v roce 1941 jako předem předvídanou, plánovanou a nikým neovlivněnou klasickou formu t. zv. »aktivní obrany« a byl vnucován názor, jako by již dávno předem existoval zpracovaný plán takové obrany. Není třeba se mnoho rozšiřovat o škodlivosti tohoto názoru. Vychvalování aktivní obrany, její nesprávné osvětlování jako předvídané a předem připravené vede nejen k pokřivení skutečných vojenských událostí v roce 1941 a k idealisování této formy boje a operace, ale i k vnucování možnosti a dokonce i účelnosti použít tohoto druhu obrany v budoucí válce při překvapivém napadení protivníkem. S tímto škodlivým názorem je nutno co nejrychleji skoncovat.

Význam momentu překvapení v soudobých podmínkách války je v tom, že umožňuje dosáhnout dočasné morální a materiální převahy a dává bojujícím stranám možnost projevit své ekonomické, morální a vojenské možnosti.

Podle situace, úkolů a dosažených výsledků může být momentu překvapení dosaženo v strategickém, operačním a taktickém měřítku.

Dosažení strategického překvapení je neobyčejně významný úkol, zejména vzhledem k mohutnému účinku soudobých bojových prostředků. Může ho být dosaženo nejen náhlým vpádem do protivníkovy země, ale i náhlým strategickým úderem na několika frontách v průběhu války, jak o tom svědčí mnoho příkladů z operací Sovětské armády ve Veliké vlastenecké válce. Organická souvislost činitele překvapení s trvale působícími činiteli rozhodujícími o výsledku války se nejvýrazněji projevuje při uskutečňování momentu překvapení ve strategickém měřítku. Dosažením strategického překvapení usilují bojující strany vytvořit pro sebe příznivou situaci na válčišti k rychlému splnění strategických cílů a úkolů.

Překvapení v operačním a taktickém měřítku je v soudobé válce častým zjevem na bojišti.

Operačního překvapení může být dosaženo náhlým zahájením útočné operace a v obranné operaci překvapivým provedením frontového nebo armádního protiúderu. Zajištění operačního překvapení se dosahuje zejména skrytým soustředěním sil a prostředků k provedení operace. Výsledky operačního překvapení jsou obyčejně určovány silou a mohutností úderu, rozmachem a tempem útočné operace (protiúderu), stupněm morálního a materiálního umlčení protivníka, trváním působení na protivníka a p.

Překvapení v taktickém měřítku má hlavní význam k dosažení konečného cíle v boji, kdežto překvapení v operačním měřítku v průběhu operace. Překvapení v taktickém měřítku může být dosaženo neočekávaným zahájením útočného boje a náhlou protiztečí v obranném boji. Jak známo, Sovětská armáda v minulé válce využívala velmi často činitele překvapení jak v taktickém, tak i operačním a strategickém měřítku.

Skryté soustředění sil a prostředků na zvoleném směru, nové formy a způsoby boje a operací, překvapivá noční bojová činnost a činnost za ztížených terénních a povětrnostních podmínek, správné a rychlé využívání omylů protivníka, mistrné a hromadné použití nových, protivníku dosud neznámých zbraní umožňovalo Sovětské armádě provádět překvapivé údery s takovou zdrcující silou, které v řadě případů vedly k dosažení nejen taktických a operačních výsledků, ale do značné míry měly vliv na splnění strategických úkolů.

Doba působení momentu překvapení v průběhu bojové činnosti závisí na rázu překvapivé činnosti, na silách a prostředcích, pomocí kterých bylo překvapení uskutečněno, na stupni zničení a umlčení a p. Ve všech případech působí činitel překvapení tak dlouho, dokud protivník nestačí provést účinná protiopatření, jež by mohla anulovat morální a materiální převahu, které bylo dosaženo překvapivým úderem.

Moment překvapení přestává působit tehdy, kdy převaha dosažená v souvislosti s využitím činitele překvapení je likvidována účinnými protiopatřeními a protičinností.

Je jisté, že dosažení překvapení v strategickém měřítku má daleko větší vliv na počátek, průběh a výsledek války než překvapení v operačním a taktickém měřítku. Problém likvidace strategického překvapení musí být proto chápán jedině v těsné souvislosti s trvale působícími činiteli rozhodujícími o výsledku války.

Jedním z nejdůležitějších prostředků k dosažení překvapení je *neočekávané použití nových forem a způsobů bojové činnosti.* Sovětské velení v průběhu Veliké vlastenecké války uskutečňovalo takové formy a způsoby bojů a operací, které nejlépe odpovídaly konkrétní situaci a byly překvapením pro protivníka. Tak tomu bylo na příklad v moskevské operaci, stalingradské operaci, kurské operaci a jiných, které byly překvapením pro německé fašistické velení. Operace Sovětské armády se liší jedna od druhé originálním zámyslem a tvůrčím provedením. Uskutečněním deseti drtivých úderů v roce 1944 bylo vyřazeno z války téměř 136 hitlerovských divisí. Tyto operace se vyznačovaly postupným provedením jednotlivých úderů na různých směrech, na kte-

rých protivník tyto údery neočekával. Přitom každý z těchto úderů se vyznačoval svou originálností a specifickým rázem. Úplně jiný ráz mají naproti tomu operace Sovětské armády mezi Vislou a Odrou, ve Východním Prusku, ve Slezsku, berlínská operace a p.

Tvůrčí charakter sovětské vojenské vědy se projevil plně i v obranných operacích Sovětské armády. Průběh těchto operací byl neočekávaný pro protivníka, mařil jeho útočné plány, stavěl nepřítele do nepříznivé situace a způsoboval mu porážky.

Novátorský charakter sovětského vojenského umění vytvářel tímto způsobem široké možnosti k dosažení a využití činitele překvapení v taktickém, operačním i strategickém měřítku.

*

Možnost bojujících stran uskutečnit překvapení v strategickém měřítku závisí na ekonomických, morálních a vojenských možnostech bojujících stran. Na uskutečnění překvapení v strategickém měřítku v útočných operacích Sovětské armády v letech 1944 a 1945 mělo příznivý vliv vytvoření plné převahy nad protivníkem, a to nejen morální převahy, ale i značné převahy v silách a prostředcích. Dosažení morální a materiální převahy nad německou fašistickou armádou umožnilo Sovětské armádě využít překvapení v strategickém měřítku a uskutečňovat je. Mistrného využití strategického překvapení bylo dosaženo zejména v průběhu tažení v roce 1944. Methoda několika strategických operací znemožňovala německému fašistickému velení manévrovat zálohami k odražení sovětských úderů na různých úsecích strategické fronty. Výsledkem těchto operací bylo rozdrcení značných sil protivníka.

Soustředění a použití dostatečných sil a prostředků má rozhodující význam v dosažení strategického překvapení i při vedení obranných operací. Tak na příklad při uskutečňování silného protiúderu nebo při přechodu z obrany do protiútoku nutno soustředit dostačující síly a prostředky (zálohy), kterými je protiúder (protiútok) uskutečňován. Na směru protiúderu nebo na úseku fronty, kde je prováděn protiúder nebo přechod k strategickému protiútoku, musí být vytvořen příznivý poměr v silách a prostředcích a zabezpečena vzdušná převaha. Jestliže obránce nedisponuje takovými silami a prostředky (zálohami), není schopen provést úspěšný protiúder, přejít do protiútoku a uskutečnit překvapení v strategickém měřítku.

Protiútok u Moskvy v roce 1941 byl možný jedině proto, že tam byly vytvořeny a soustředěny silné strategické zálohy.

Momentu překvapení může být dosaženo i hromadným a překvapivým použitím nových bojových prostředků. Důkazem toho je mnoho příkladů z Veliké vlastenecké války, kdy bylo hromadně a překvapivým způsobem použito nových druhů zbraní, jako na příklad raketometů »Katuša«, bitevních letounů »černá smrt«, tanků T-34, samohybných děl a p.

Nutno si uvědomit, že v současné době zejména hromadné použití atomových zbraní a jiných zbraní hromadného ničení umožňuje dosáhnout překvapení v daleko větší míře než kdykoli předtím. Překvapivé

a hromadné použití nových bojových prostředků usnadňuje rychlý průlom obrany nepřítele, rozvinutí taktického úspěchu v úspěch operační, obklíčení a zničení velkého uskupení nepřítele po částech.

Množství, jakost a ničivý účinek nových bojových prostředků má důležitou a mnohdy i rozhodující úlohu v dosažení překvapení. Je známo, že použití řízených střel fašistickým Německem proti Anglii v menším množství nemohlo být dostatečně využito k dosažení překvapení. Proto též použitím nových bojových prostředků může být dosaženo překvapení jedině tehdy, jestliže bude těchto prostředků použito hromadně a na rozhodujících směrech.

Mnohdy může být překvapení dosaženo i *omezenými silami a prostředky* nad protivníkem, který má značnou převahu. Musí však být k tomu vytvořeny příznivé podmínky. Tohoto způsobu využití momentu překvapení bylo s úspěchem používáno v partyzánských bojích v průběhu Veliké vlastenecké války. Sovětské partyzánské jednotky překvapivými údery dosáhly zničení značného množství sil a prostředků fašistického agresora. Úspěch partyzánských akcí záležel v tom, že tyto akce byly založeny na plném využití momentu překvapení a že byly prováděny na široké základně za obětavé podpory sovětského obyvatelstva.

Využití a uskutečnění momentu překvapení je plně podmíněno *morálním duchem stran a organisačními schopnostmi velitelů.*

Vysoký morální duch Sovětské armády, masové hrdinství, iniciativa, vynalézavost a útočný duch sovětských vojáků, cílevědomost a správné zabezpečení operací, tvůrčí přístup sovětských velitelů ke zpracování forem a způsobů použití jednotlivých druhů vojsk byly a jsou i nyní nutnou a nezbytnou podmínkou k dosažení překvapení nad nepřítelem.

Vojska s nízkým morálním duchem, s nedostatečnými bojovými kvalitami nejsou plně schopna smělé a energické činnosti. Pro taková vojska jsou možnosti uskutečnit moment překvapení a využít ho velmi omezené. A naopak, překvapivý úder proti armádě s nízkým morálním duchem a s nedostatečnou bojovou připraveností může způsobit paniku a útěk a může být příčinou katastrofální porážky.

Vojska, která se vyznačují vysokým morálním duchem a vysokou bojeschopností, jsou schopna účinně čelit momentu překvapení, a provede-li protivník úder, jsou schopna v potřebném čase obnovit narušenou bojovou pohotovost, organisaci součinnosti a klást organisovaný odpor.

Význam morálního ducha armády v uskutečnění momentu překvapení byl na příklad plně ověřen v útočné operaci Sovětské armády západně od Dněpru v březnu roku 1944. Jak známo, vojenští theoretikové buržoasních armád byli přívrženci tak zvané »sezónní strategie«, podle níž ztížené povětrnostní podmínky, jako zima, déšť a tání, znemožňují provádět bojovou činnost ve velkém měřítku. Sovětští velitelé a sovětská vojska svedla v období dešťů, tání a bláta bitvu gigantických rozměrů a dosáhla překvapení v strategickém měřítku. Německé fašistické velení útočnou operaci Sovětské armády v této době vůbec neočekávalo. Překvapivý úder, jehož úspěchu bylo plně využito v rozvíjení operace,

způsobil Němcům katastrofální porážku. Německá fašistická armáda ztratila téměř půl milionu vojáků a více než 4500 tanků a samohybných děl.

Sovětská vojenská věda vychází z toho, že *morální duch armády je podmíněn společenským a státním zřízením, charakterem armády a politickými cíli války.* Sovětská armáda a armády států lidové demokracie jsou armádami socialistické společnosti. Soustavné zvyšování morálních kvalit a bojeschopnosti vytváří předpoklady, aby byly schopny čelit překvapivému úderu protivníka a v čas potřeby dovedly činitele překvapení proti nepříteli plně využít.

Není jistě neznámo, jak intensivně studují američtí a jiní buržoasní vojenští odborníci zkušenosti fašistického Německa z druhé světové války, zejména z války proti Sovětskému svazu. Ve svých agresivních plánech berou v úvahu reálné síly socialistického tábora, a proto se jej snaží obklíčit množstvím leteckých a jiných válečných základen, aby mohli uskutečnit náhlý útok již v prvních dnech války a převzít strategickou iniciativu.

Prudký rozvoj letectva, nahromadění atomových zbraní a jiných zbraní hromadného ničení v období po druhé světové válce zvyšuje do nebývalé míry význam momentu překvapení v soudobé válce.

Buržoasní vojenská věda tyto jevy pozorně studuje a zevšeobecňuje, věnuje pozornost v rozvoji všech složek ozbrojených sil, druhů vojsk a bojových prostředků a na základě historických zkušeností počítá i se zvýšeným významem morálního ducha vojsk v soudobé válce. Ze získaných poznatků snaží se uskutečnit praktické závěry.

Proto také jakékoli *podceňování a nedoceňování možností protivníka by mohlo vést k hrubým omylům.* Jedním z úkolů vojenské vědy je plně přihlížet k těmto skutečnostem při řešení otázek souvisících se zvyšováním obranyschopnosti země.

S činitelem překvapení v soudobém boji a operaci a v zabezpečení proti němu těsně souvisí otázky operačního a bojového zabezpečení, zejména takové druhy operačního a bojového zabezpečení, jako protiatomová ochrana a protivzdušná obrana. Není náhodou, že je jim v současné době při výcviku vojsk, velitelů a štábů věnována taková pozornost. Správné vyřešení a zpracování těchto otázek je jedním z nejdůležitějších úkolů v oblasti vojenského umění v současné situaci.

Úkolem ozbrojených sil tábora socialismu je nejen nedovolit protivníkovi provést překvapivý útok a úspěšně jej rozvinout, ale dojde-li k takovému útoku, zasadit nepříteli střetné nebo předstihové údery se zdrcující silou. V současné době se dosud objevují u některých našich velitelů názory o tak zvané »taktice vlákání protivníka do hloubky vlastního území«, kde by mu mohla být způsobena porážka. Nutno zdůraznit, že tento názor, nechť je podmíněn čímkoli, je naprosto cizí duchu sovětské vojenské vědy.

Druhým extrémem by však bylo považovat předstihové a střetné údery, snahu získat a udržet strategickou iniciativu za záměr zahájit s naší strany preventivní válku. Socialistickému zřízení jsou agresivní války naprosto cizí. Bude-li však tábor socialismu napaden agresorem,

musí jeho ozbrojené síly dosáhnout mohutností úderu, rychlostí a silou, plným využitím všech druhů vojsk i nejnovějších bojových prostředků plného překvapení protivníka.

*

Uskutečnění momentu překvapení, jak již bylo zdůrazněno, je do značné míry závislé na *organisačních schopnostech, operačních a taktických znalostech a iniciativě velitelského sboru.* V průběhu ozbrojeného boje mohou být mnohdy vytvořeny všechny podmínky pro dosažení momentu překvapení. Jestliže však velitelé a jejich štáby těchto podmínek plně a správně nevyužijí, může se výsledek rovnat nule. Úkolem velitelů a jejich štábů musí být hluboce a správně zhodnotit příznivé podmínky a najít takové formy a způsoby bojové činnosti, jejichž uskutečnění umožní dosáhnout plného překvapení. Tvůrčí přístup k uskutečňování forem a způsobů bojové činnosti, aktivnost velitelů, smělá a odvážná rozhodnutí mají při uskutečňování činitele překvapení, zejména v taktickém a operačním měřítku, neobyčejný význam.

Překvapení může být dosaženo i účinným využitím chyb, nízké bdělosti, ostražitosti a bojové pohotovosti protivníka nebo i využitím náhod a shody okolností. Sovětská vojenská věda, která počítá s objektivními zákony války, v žádném případě neodmítá možnost náhod ve vojenství. Marxismus-leninismus učí, že náhody existují nejen v přírodě a společnosti, ale jsou i formou projevu nutnosti. Bojová činnost je spojena s náhodami víc než kterýkoli jiný zjev.

Změna počasí, omyl a hrubé chyby velitele, vyřazení velitelského stanoviště a p. může mít též značný vliv na průběh bojové činnosti, zejména v taktickém a operačním měřítku. Velitelé a štáby musí umět těchto náhod plně využívat k dosažení překvapení nad protivníkem, mají-li tyto náhody nebo omyly nepříznivý vliv na vlastní bojovou činnost, rychlými a správnými protiopatřeními jejich působení rychle anulovat.

Přitom však je důležité, aby velitelé a štáby uměli využívat činitele překvapení a uskutečňovat je i proti bdělému a ostražitému protivníku s vysokou bojovou pohotovostí. Počítat při využití momentu překvapení jen na náhodu nebo příznivou shodu okolností, vyzdvihovat náhody na roveň podmínek dosažení úspěchu nad nepřítelem, mohlo by vést k nezdaru celé akce a odporuje duchu sovětské vojenské vědy.

Uskutečňovat překvapení a dosahovat ho znamená znát dokonale taktiku a techniku protivníka, jeho způsoby vedení boje a operace a soustavně odhalovat jeho záměry. Je to jedna z hlavních podmínek dosažení překvapení.

Využití činitele překvapení v soudobých podmínkách boje a operace je nemyslitelné bez skryté přípravy útočné operace, utajení zámyslu, bez správného a účelného dodržování zásad utajení velení, širokého maskování, skrytého soustřeďování sil a prostředků, klamání protivníka a p. Správné uplatňování těchto zásad nabývá zvýšeného významu zejména v současné době, kdy jsou rychle zdokonalovány a zvyšovány možnosti vzdušného průzkumu, radiolokace a prostředků k vidění v noci.

Zkušenosti z válek ukazují, že překvapení bylo dosahováno i mistrným využitím terénních podmínek, času, povětrnostních a jiných podmínek. Tato zásada platí plně i nyní.

Provést úder v takové době a prostoru (směru), kde to protivník neočekává, přispívá k dosažení plného překvapení. Je známo, že druhý drtivý úder v roce 1944 byl proveden při využití nevýhodných povětrnostních a podnebních podmínek v době, kdy to německé fašistické velení vůbec neočekávalo.

Zajímavý příklad ve využití terénu k dosažení překvapení poskytuje bobrujská operace, v které byl hlavní úder veden výhradně těžko dostupným terénem na směru, kde to německé fašistické velení vůbec nepředpokládalo.

Poučným příkladem překvapivého úderu proti silnějšímu protivníku při využití nepříznivých povětrnostních a terénních podmínek je protiútok německých fašistických vojsk proti anglo-americkým armádám v Ardennách na sklonku roku 1944 a počátkem roku 1945.

Úspěšné využití terénu, času, povětrnostních podmínek k provedení překvapivé bojové činnosti vyžaduje nejen správného zhodnocení těchto podmínek, ale i speciálního výcviku velitelů, štábů a vojsk. V soudobých podmínkách může být zejména nočního útoku plně využito k dosažení překvapení. Ztěžuje obránci rychle se orientovat v situaci a učinit účinná protiopatření.

Možnost využití činitele překvapení závisí též do značné míry na rázu bojové činnosti.

Při stabilisaci fronty jsou možnosti dosáhnout překvapení jistě menší než v manévrovém rázu soudobého boje. Soudobý boj a operace za použití nových bojových prostředků budou vedeny v složitých podmínkách rychle se měnící situace. Další růst pohyblivosti vojsk, zvětšení palebné a úderné síly jejich výzbroje vede k zvýšení tempa, manévrovosti a rychlému spádu bojové činnosti, k častým střetným bojům a sražením, k překonáváním širokých vodních toků z chodu, k provádění rozhodné bojové činnosti v různých a často přímo nevýhodných terénních a povětrnostních podmínkách. Lze předpokládat, že se zejména střetný boj a v operačním smyslu střetné sražení stanou velmi častým druhem bojové činnosti v budoucí válce. Hromadné použití nových bojových prostředků, široké využití moderní a vysoce výkonné bojové techniky umožňuje na bojišti rychlou změnu situace, v které obránce může v poměrně krátkém čase přejít do útoku a útočník bude přinucen rychle přejít do obrany.

Manévrový ráz soudobého boje vytváří proto nebývalé možnosti k využití činitele překvapení. Tato okolnost musí být proto vzata plně v úvahu v operačně taktické přípravě našich velitelů a štábů a při výcviku a výchově vojsk.

V taktickém a operačním měřítku se musí snaha o využití činitele překvapení projevovat ve veškeré činnosti velitelů, štábů a vojsk. Účelné, pružné a rychlé provedení manévru; použití nových forem a způsobů boje a operace; nové způsoby a methody použití různých druhů zbraní; bojová činnost vojsk v nejtěžších terénních a povětrnostních podmínkách; bojová činnost v noci a za omezené viditelnosti, v čase a na směru, kde to protivník neočekává — to jsou hlavní předpoklady k dosažení překvapení nad protivníkem.

Důležitým činitelem v soudobém boji a operaci je rovněž i čas, který těsně souvisí s překvapením. Podmiňuje nejen dosažení překvapení, ale i úspěch boje a operace. Dovednost získat čas v takových otázkách, jako na příklad rychlá příprava operace, využití účinků nových bojových prostředků, rychlý přechod vodních toků z chodu, upevnění dobytého terénu, organisace pronásledování, rychlý přechod z jednoho druhu bojové činnosti do druhého, má v soudobém boji a operaci neobyčejný význam. Činitel času získává v taktickém a operačním pojetí kvalitativně nový význam a dává nový význam takovým činitelům, jako je na příklad rozmach a tempo operace, hloubka bojových úkolů, délka trvání boje a operace atd.

V operační a taktické přípravě velitelů a štábů nabývají proto nového významu takové hodnoty a vlastnosti velitelů a štábních pracovníků, jako je iniciativa, rozhodnost, rychlost a operativnost, hluboký smysl předvídat vývoj situace, důmyslnost a organisační schopnosti. Předpoklad k získání těchto vlastností a schopností nutno vytvořit především správným zaměřením výcviku a výchovy velitelů a štábních pracovníků.

*

Činitel překvapení jako prvek vojenského umění, prostředky, způsoby a formy jeho uskutečňování podléhají neustálým změnám a vývoji současně s rozvojem celého vojenského umění v souvislosti s rychlým rozvojem výrobních sil a vojenské techniky.

Historické zkušenosti, zejména zkušenosti z minulé světové války, pokud se týkají momentu překvapení, nejsou bezvýznamné. Avšak vycházet jen z těchto skutečností a nevidět stoupající význam činitele překvapení znamenalo by nevidět současnou skutečnost, nevidět fakta. Existence atomových a vodíkových zbraní je nesporným faktem a s tímto faktem musí být počítáno, protože z něho vyplývají tak důležité závěry, jak důležité a mohutné jsou tyto zbraně. Jsme si vědomi toho, že atomové a vodíkové zbraně nejsou tím, za co by je chtěli mít buržoasní vojenští odborníci, ale rovněž dobře víme, jakými mohutnými bojovými prostředky jsou. Plně musí být přihlédnuto i k tomu, že soudobá technika je v dnešní době na takové výši, výrobní možnosti jsou tak veliké, že jsou schopny změnit i nejsložitější a nejnákladnější bojové prostředky v krátkém čase v prostředky hromadného použití, a tedy rychle ovlivnit podmínky soudobé války, operace a boje.

Použití atomových a jiných zbraní hromadného ničení umožňuje zvýšit sílu a tempo úderu a nemůže být pochyb o tom, že existence těchto zbraní vytváří možnosti k dosažení momentu překvapení v daleko větší míře a rozsahu než kdykoli předtím.

Správné zhodnocení činitele překvapení a jeho významu v soudobé válce může být provedeno jedině s mimořádným významem trvale působících činitelů, kteří ukazují zákonitou závislost výsledku války na společenském a státním zřízení země, na stupni a charakteru hospodářského rozvoje státu, na morálním duchu, pevnosti a disciplině lidu a armády, na výcviku, výchově a bojovém mistrovství vojsk, na kvalitě výzbroje a bojové techniky a na schopnostech a připravenosti velitelského sboru.

Využití činitele překvapení a zpracování účinných protiopatření pro případ napadení socialistického tábora souvisí s dalším rozvojem vojenského umění. Splnění tohoto úkolu vyžaduje nejen všestranného zhodnocení zkušeností z minulých válek, ale i důkladného studia všech činitelů, kteří mají vliv na zvýšený význam momentu překvapení. Válečné zkušenosti mnohokrát potvrdily, že se chyby a nedostatky vojenského výcviku a výchovy v míru za války nevyplácejí. Mají v zápětí zbytečné ztráty tisíců lidských životů a nákladné bojové techniky.

Další rozvoj vojenské vědy, zvyšování a zdokonalování bojové připravenosti a pohotovosti naší armády vyžadují usilovné zkoumání a hledání nových forem a způsobů vedení bojové činnosti, soustavné rozvíjení vojenské theorie v těsné souvislosti s praxí s výsledky a zkušenostmi bojové a politické přípravy vojsk.